

אור במושבותם לעומת צעה גדולה
A Dwelling of Light against the Cries of Loss
Aviya Ezra | Torah In Motion - Parashat Bo | January 22, 2026

פרשת בא:
ארבה – שבת, חושך – אדר, בכורות – ניסן

"וַתֹּהֵן צָעַקָּה גְּדוּלָה בְּמִצְרָיִם"

1. שמות יא, ד-ו

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כִּי אָמַר הָיָה פְּחַזְתִּילְלָה אֶנְיָי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם: וְמֵת כָּל-בָּכֹר בָּאָרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכֹר פְּרֻעָה הַיֹּשֵׁב עַל-כְּסֶף עַד בָּכֹר הַשְׁפֶּה אֲשֶׁר אָמַר הָרַמִּים וְכָל בָּכֹר בָּהָמָה: וַיֹּיתֵן צָעַקָּה גְּדוּלָה בְּכָל-אָרֶץ מִצְרָיִם אֲשֶׁר כָּמָה לֹא נָהָגָה וְכָמָה לֹא תָּפֹף:

Moses said, "Thus says GOD: Toward midnight I will go forth among the Egyptians, and every [male] first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh who sits on his throne to the first-born of the slave woman who is behind the millstones; and all the first-born of the cattle. And there shall be a loud cry in all the land of Egypt, such as has never been or will ever be again.

2א. מדרש תהילים קל

למכה מצרים בבכורייהם. בשעה שליח הקב"ה מכת בכורות אל' חחנות הלילה ומת כל בכור. נכנסו כל הבכורות אצל אבותיהם ואמרו להם כל מה שאמר משה הביא עליינו אין אתם מבקשים שנחיה בואו והוציאו את העברים האלו מבניינו ואם לאו אנו מתים. השיבו להם ואמרו אפילו כל המצריים מתים אין יוצאים מכאן. מה עשו נכנסו כל הבכורות אצל פרעה והוא מצוחין לפרקעה ואומרים בבקשה ממר הוציא את העם הזה שבשבילם רעה תבואו علينا ועלך. אמר לעבדיו צאו וקיפו שוקיהם של אלו. מה עשו הבכורות מיד יצאו ונטלו כל אחד חרבו והרג את אביו שנאמר למכה מצרים בבכורייהם. למכה בכורי מצרים אין כתיב כאן אלא למכה מצרים בבכורייהם. שישים רבוא הרגו הבכורות באבותיהם.

"For the strike against Egypt's firstborns. At the time when God sent the plague of the firstborns, Moses said to Pharaoh that at midnight, every firstborn would die. All the firstborns went to their fathers and said to them: 'All that Moses said has come upon us. If you do not ask that these Hebrews be removed from among us, we will die.' Their fathers replied: 'Even if all the Egyptians die, they will not leave here.' What did the firstborns do? They went to Pharaoh and cried out to him, saying: 'Please, remove these people, or a calamity will come upon both us and you.' Pharaoh commanded his servants to seize and beat them. What did the firstborns do? They immediately took up their swords and killed their fathers, as it is written, 'For the strike against Egypt's firstborns.' It does not say here, 'for the strike against the firstborns of Egypt,' but rather, 'for the strike against Egypt's firstborns.' Sixty myriads of firstborns killed their fathers.

בב. ילקוט שמעוני, בא, רמז קפ

כשלקו פסחים באotta שעה נתקבזו בכורות אומות העולם אצל ישראל ושאלום למה היו עושים כך אמרו להם זבח פסח הוא לה, שירוג בכורי מצרים. הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו ישראל ולא רצו ועשו הבכורות מלחמה והרגו מהם הרבה (שישים ריבוא) הדא הוא דכתיב "למכה מצרים בבכורייהם".

3א. מדרש הגadol

והיתה צעה גדולה בכל ארץ מצרים. אמרו בשעה שאמר משה "וַיֹּיתֵן צָעַקָּה גְּדוּלָה בְּכָל אָרֶץ מִצְרָיִם" יצתה זקינה אחת לקראותו אמר לו: "نبيא שקר אתה. זקינה שאין לה לא אב ולא אם ולא אח ולא אחות ולא בן ולא בת על מי תצעק?", אמר לה: העובודה תקדום צעקה לצעקתם". אמרו, בן אחד היה לה ומת עשתה דיווקני דיליש בדמות בנה ובכל يوم ויום אחר שאוכלת ושותה היה עומדת ומרקדת לפנוי. באotta הלילה באו הכלבים ושמטווה והיתה בוכה וצועקת ומיללת עליו, לקיים מה שנאמר "וַיֹּיתֵן צָעַקָּה גְּדוּלָה בכל ארץ מצרים".

The *Midrash HaGadol* says: “There was a great cry throughout all the land of Egypt.” They relate that when Moses said, “There will be a great cry throughout all the land of Egypt,” an elderly woman went out to meet him and said to him: “You are a false prophet. An old woman who has no father or mother, no brother or sister, no son or daughter—over whom will she cry?” He said to her: “By the Temple service, your cry will precede their cry.” They said: She had one son who had died, and she made an image of clay in the likeness of her son. Every single day, after eating and drinking, she would stand and dance before it. On that night, dogs came and dragged it away, and she wept, cried out, and wailed over it—thus fulfilling what is said: “There was a great cry throughout all the land of Egypt.”

3ב. שיר השירים פב, כד

באותו הלילה שאמר משה לפרעה כה אמר ה' כחצות הלילה וגו', וכתיב ומת כל בכור וגו', היהת שם אשה אחת ואמרה, לא גזר משה אלא על מה שבתבטים, אבל שבגנותם נמלטין, מה עשתה? נטלה את בנה והטמינה בגג, הזמן לה הקב"ה כלב ואכלו, עד מה היא בחצי הלילה ומצאה את בנה בפי הכלב, מיד צעה ומלאה את כל הארץ מצעקתה הה"ד “ותהי צעה גדולה למצרים”.

On that night, when Moses said to Pharaoh, “Thus says the Lord: At midnight...” and it is written, “Every firstborn shall die,” there was a certain woman who said: “Moses decreed only concerning those who are inside the houses; but those who are on the rooftops will escape.” What did she do? She took her son and hid him on the roof. The Holy One, blessed be He, summoned a dog, and it devoured him. She arose at midnight and found her son in the mouth of the dog, and immediately she cried out and filled the entire land with her cry, as it is written: “And there was a great cry in Egypt.”

4. סיכון מדברי הרב משה ליכטנשטיין

עלינו להבין שמדובר בכאב אמיתי. “צעה גדולה למצרים” אין הכוונה לדמעות תנין. מדובר בכאב על הבן במובן הפשוט ביותר. יש כאן פגיעה אונושה וקשה ביותר למצרים, ועלינו להיות רגילים לכך. מציאות של “אין בית אשר אין שם מות” קשה להבינה ולתפישה.

We must understand that this refers to genuine pain. “A great cry in Egypt” does not mean simple tears. It is the compassion of a father for his son in the simplest, most literal sense. There is an extremely severe and devastating blow to Egypt, and we must be sensitive to it. A reality in which “there is no house without a dead person” is difficult to comprehend and to grasp.

“בני בכורי ישראל”

5. בראשית כז, ל-לד

ויהי כאשר כליה יצחק לברך את יעקב. ויהי אחר יצא יעקב מאת פניו יצחק אביו ועשה אחיו בא מצינו: ויעש גם-הוא מטעים ונבע לאביו ויאמר לאביו יקם אבוי ויאכל מציד במו בעבר תברכני ונפשך: ויאמר לו יצחק אבוי מ-אטה ויאמר אבוי בנו בברכה עשו: ויחרד יצחק פרדחה גדלה עד-ממד נאמר מ-יאלו והוא האדי-צד ויבא לוי ואכל מכל בטרם תבוא ואברךחו גם-ברור יהיה: כשם עשנו את-דבורי אבוי יצחק צעה גדלה ומורה עד-ממד ויאמר לאבוי ברכני גם-אני אבוי:

No sooner had Jacob left the presence of his father Isaac, after Isaac had finished blessing Jacob, than his brother Esau came back from his hunt. He too prepared a dish and brought it to his father. And he said to his father, “Let my father sit up and eat of his son’s game, so that you may give me your innermost blessing.” His father Isaac said to him, “Who are you?” And he said, “I am your son, Esau, your first-born!” Isaac was seized with very violent trembling. “Who was it then,” he demanded, “that hunted game and brought it to me? I ate of it before you came, and I blessed him; now he must remain blessed!” When Esau heard his father’s words, he burst into wild and bitter sobbing, and said to his father, “Bless me too, Father!”

6. רשי"י בראשית כה, כו:

ואחריו בן יצא אחיו וגוי. שמעתי מ"א הדורשו לפי פשוטו, בדין היה אוחז בו לעקבו, יעקב נוצר מטפה ראשונה ועשנו מן השניה; צא ולמד משופרת שפיה קצירה, תן לה שמי אבנים זו אחר זו – הנקנעת ראשונה פצא אפרונה ובנקנעת אפרונה פצא ראשונה; נמצא עשו הנוצר באפרונה זאת ראשון יעקב שנוצר ראשונה יצא אפרון, יעקב בא לעקבו, שהא ראשון ללה בראשון ליצירה, ויפטר את רחמה ויטל את הבכורה מן פדין:

I have heard a homiletical midrash that expounds it according to its simple meaning: It was with justice that he was grabbing him to hold him back. Jacob was conceived from the first drop and Esau from the second. Go and learn from a tube with a narrow opening - put in it two stones, one after the other. The one that goes in first will come out last, and the one that goes in last will come out first. It comes out that Esau, who was conceived last, came out first, and Jacob, who was conceived first, came out last. And [so] Jacob came to hold him back, so that the first for birth would be the same as the first for conception; and he would open [his mother's] womb and take the first-born status with justice (see Genesis Rabbah 63:8).

7. מהר"ל, גבורות ה, נ

והם עשרה חלקים שברא הקדוש ברוך הוא בששת ימי בראשית ולכל חלק אחד מאמר אחד בפני עצמו, והם עשרה מאמרות שבהם ברא עולמו, כי בראשית גם כן מאמר הוא כדאיתא במסכת ראש השנה (לב ע"א) ואף על גב שלאל היו המכות באות עליהם סדר מאמרות שבהם ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו.

8. רשי"י, בראשית א, א

בראשית ברא- אין המקרא זהה אומר אלא דרשו, כמו שדרשו רבותינו ז"ל: בשליל התורה שנקראת (משל ח כב) בראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיהו ב ג) בראשית תבואתו.

This verse calls aloud for explanation in the manner that our Rabbis explained it: God created the world for the sake of the Torah which is called (Proverbs 8:22) “The beginning of His (God’s) way”, and for the sake of Israel who are called (Jeremiah 2:3) “The beginning of His (God’s) increase”.

9. תהילים עח, נא

פִּירְקָלְבָּכָר בְּמִצְרָיִם רָאשִׁית אֹנוֹם בְּאֶחָלִי-חַם.

[God] struck every [male] first-born in Egypt, the first fruits of their vigor in the tents of Ham.

10. ר' מנחם המאירי

וראשית אונום באחלי חם - הוא גם רמז למכת בכורים, והוא כפל לשון.

”היה אור במשבותם“

11. שמות פרק י, כב-כג

וַיְשַׁׁבַּת מֹשֶׁׁה אֶת-יִצְׁחָק עַל-הַשָּׁמֶן וְיַחֲשַׁׁבְתָּם וְיַחֲשַׁׁבְתָּם אֶת-אֶחָיו וְלֹא-קָמוּ אִישׁ מִתְחַמֵּי שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלֹא-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיה אָוֶר בְּמִזְבְּחָתָם:

Moses held out his arm toward the sky and thick darkness descended upon all the land of Egypt for three days. People could not see one another, and for three days no one could move about; but all the Israelites enjoyed light in their dwellings.

12. ספר דגל מחנה אפרים, פרשת בא

ולכל בני ישראל היה אור במשבותם. יש לפרש על דרך דאיתא בנדרים (ל"ב), כל המתמן עצמו הקב"ה מתמן עמו עין שם וכתיב (בראשית י"ז, א') התהלך לפני והיה תמים ולא כתיב והיה תמים. והתהלך לפני כי מקודם צריך אתערותא דליתא זהה התהלך לפני ואחר כך והיה תמים הינו שהקב"ה יתמן עמו כמו שהוא הולך באמת קר הקב"ה מראה לו האמת גם כן וזהו נהירו דאנפין וכמו שכתוב (ישעיה ס', י"ט)

והיה לך כי לאור עולם (שמות י"ג, כ"א) וה' הולך לפניהם הינו אוור נהירו דאנפין, זההו ולכל בני ישראל היה אוור במושבותם, **הינו במושב תם**, מושב הוא לשון עכבה שמעכבה ומבליה ימי' בטוב, תם הינו אמת מידת יעקב שנקרה איש תם איז ולכל בני ישראל היה אוור מלחמת שהו הולכים בתמיימות ובאמת היה הקב"ה מאיר להם גם כן נהירו דאנפין כנ"ל והבן.

13. רבינו יצחק מאיר מגור, חידושים הר"ם על התורה, פרשת בא

לא רואו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו החושך הגרוע ביותר הוא, כאשר איש אינו רוצה לראות את אחיו בצערו ולהושיט לו עזרה. ברם, התוצאה היא, שכאשר אדם מתעלם מדחקו של חברו אין הוא עצמו יכול למושך ממקומו - "ולא קמו איש מתחתיו".

The greatest darkness is not the absence of light, but the inability to see one's fellow in pain and to rise in order to help him.

14. רבינו מנחם בן שלמה, מדרש שלל טוב, שמות י, כ

ולמה לקו במקת חסר, לפי שהיה מצרי תופש בעבר, ואומר לו עמוד לפני עד שניי סוד, והנור הاء מונח על ראשך, ולא תזוז, שאם אתה זו לך ולכאן, אני חותר את ראשך בס"פ, לפיך שלח חסר ויחשי.

And why were they struck with the plague of darkness? Because an Egyptian would seize a Hebrew and say to him: "Stand before me while I eat, and let the lamp be placed upon your head. Do not move, if you move this way or that, I will cut off your head with a sword." Therefore, He sent darkness, and it grew dark.

15. שמות פרק יא, א-ג

ונאמר ה' אל-משה עוז גג עאך אביה עלי-פְּרָעָה וְעַל-מִצְרָיִם אַחֲרֵיכֶן יְשַׁלַּח אֶתְכֶם מִזָּה כְּשַׁלְתָּהוּ כֵּהֶה אָגָרֵשׁ יְגַרֵּשׁ אֶתְכֶם מִזָּה: דָּבָר-נָא בָּאֶזְנֵי הָעֵם וַיַּשְׁאַלֵּוּ אִישׁ מִזְרָחָה רַעֲמָה כְּלִי-כֹּסֶף וְכָלִי-זָהָב: וַיְתַּעֲנֵן ה' אֶת-תְּחִנּוֹן הָעֵם בְּעַנִּין מִצְרָיִם גַּם הָאִישׁ מִשְׁאָה גְּדוֹלָה בָּאָרֶץ מִצְרָיִם בְּעַנִּין עַבְדִּי-פְּרָעָה וּבְעַנִּין הָעֵם:

And GOD said to Moses, "I will bring but one more plague upon Pharaoh and upon Egypt; after that he shall let you go from here; indeed, when he lets you go, he will drive you out of here one and all. Tell the people to borrow, each man from his neighbor and each woman from hers, objects of silver and gold." GOD disposed the Egyptians favorably toward the people. Moreover, Moses himself was much esteemed in the land of Egypt, among Pharaoh's courtiers and among the people.

16. הגר"א, קול אליו על שמות פרק יב, לה

ובני ישראל עשו דבר משה וישראל מצרים כל' כסף וכלי זהב ושמלות, וה' נתן את חן העם בעני מצרים וישראלים וגוי (שם יב, לה-לו) פירש"י דבר משה שאמר להם במצרים וישראל איש מעת רעהו עכ"ל. ויש לדקדק הלא מפורש זה ובני ישראל עשו דבר משה וישראל מצרים כל' כסף וגוי, ומה חידש רשי"ז לזה, אמנים י"ל דכונת רשי"ז ליל כר ה'יא, דהנה איתא במס' ב'ק (דף ל"ז ע"ב) שור של ישראל שנגח שור של מצרי פטור, והטעם דכתיב כי יגח שור איש את שור רעהו ולא של מצרי, א"כ כאן היה קשה לרשי"ז ליר נאמר לעיל (יא. ב) דבר נא באזני העם וישראל איש מעת רעהו וגוי הינו מהמצרים הא קי"ז ל' מצרי איננו בכלל רעהו, ועוד קשה הלא שם כתיב דבר נא ופירש"י ז"ל שם, אין נא אלא לשון בקשה למה היה צריך לבקש לרוכש למו הון ושל רב, אלא ע"כ צ"ל דלא היה ביכולתם לעשות זאת אם לא אשר מקודם יכוו את יצרם לעשות חסד איש עם רעהו ואיז עולם חסד יבנה, כי על ידי זה ייתן ה' את חן העם בעני מצרים וגוי ולפי זה קאי רעהו על ישראל ושפיר שיר' בזה לשון בקשה, והשתא לפ"ז מושב דברי רשי"ז ל' כאן דכתיב ובני ישראל עשו דבר משה שאמור להם במצרים וישראל איש מעת רעהו, הינו כי בני ישראל עשו חסד זה לזה ע"י שאלה. ע"ז וישראל מצרים כל' כסף וגוי וה' נתן חן העם בעני מצרים וישראלים. (לקוטי תורה).